

**İSLÂM ÜLKELERİNDE
EĞİTİM KONGRESİ**

İSLÂM ÜLKELERİNDE EĞİTİM KONGRESİ

Editör
M. HİLMİ ÖZEV

İSTANBUL

TASAM YAYINLARI: 37, Eğitim Serisi: 1

İSTANBUL Şubat 2009

ISBN: 978-975-6285-39-8

Tasarım, kapak tasarımı: Creatica

Baskı: İhlas Gaz.

Halıcılar Cd. No: 100 34080 Fatih / İSTANBUL - TURKEY

Tel: +90 212 635 61 51 (pbx) Faks: +90 212 532 58 82

www.tasam.org • e-mail: tasampublications@tasam.org

İlk Basım 2009

İslâm Ülkelerinde Eğitim Kongresi “Eğitimde İşbirliği ve Kalkınma”

İslâm Ülkelerinde Eğitim Kongresi Organizasyon Komitesi

Prof. Dr. Ali ÖZEK

Doç. Dr. Ahmet KAVAS

Dr. Engin SELÇUK

Dr. Almagül İSİNA

Fatma Günce KANLI

Muharrem Hilmi ÖZEV

Caner SANCAKTAR

Ufuk TEPEBAŞ

Oğuzhan KÖSE

Bahar AKBULUT

İslâm Ülkelerinde Eğitim Kongresi “Eğitimde İşbirliği ve Kalkınma”

Editör: M. Hilmi ÖZEV

İstanbul: Tasam Yayınları, 2009

464 s. ; 14x21 cm. - (Tasam Yayınları; 37, Eğitim Serisi: 1)

ISBN

978-975-6285-39-8

İÇİNDEKİLER

SUNUŞ	7
--------------------	---

AÇILIŞ KONUŞMALARI

Prof. Dr. Ali ÖZEK	9
Süleyman ŞENSOY	13

PROTOKOL KONUŞMALARI

Hadi AZİZ ZADEH	17
Halit EREN	19
Janseyit TÜYMEBAYEV	21
Ashraf JAWEED	23
Doç. Dr. Hüseyin ÇELİK	27
Doç. Dr. Ahmet Kavas	37

I. OTURUM

GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE İSLAM ÜLKELERİNDE EĞİTİMİN TARİHÇESİ VE İNSANLIĞA KAZANIMLARI

Nijeryalı Müslümanların Eğitimi	41
Libya Öğretim Tarihi Üzerine	47
Tunus'ta Eğitim Sistemi	71
Kamerun'da Eğitim Tarihi ve İnsanlığa Katkıları	81
Mali Cumhuriyeti'nde Etkin Bir İslâmi Eğitime Doğru	91

II. OTURUM

21. YÜZYILDA İSLAM ÜLKELERİNDE EĞİTİM VE KURUMLARI

Gine'de Eğitim: Yeni Küresel Dünyada Gelenek, Modernlik ve Kimliğini Bulma Arayışı	113
Burkina Faso'da İslâmi Eğitim	119
Uganda'da İslâm Eğitiminin Durumu	133
İslâm Ülkelerinde Eğitimin Geçmişinin Çeşitli Yönleri Ve İnsanlığa Katkısı	155

III. OTURUM

İSLAM ÜLKELERİNDE TEKNİK EĞİTİM

Sudan'da Eğitim	163
Teknoloji ve Mesleki Eğitim: Gambia Örneği	171
Kamerun Cumhuriyeti	183
Özbekistan'da İslâmi Eğitim	193

IV. OTURUM

İSLAM ÜLKELERİNDE RADİKALİZM VE EĞİTİM

Tacikistan Cumhuriyetinde Eğitim Sisteminin Durumu ve Gelişimi	201
Pakistan'da Eğitim İmkanlarının Durumu	205
Nijerya'da İslâmi Eğitim: Modern Çağ ve Gelenekler ile İlgili Bazı Hususlar	223
Nijer'de Arapça İslâmi Eğitim: Başlangıç, Gelişme, Engeller ve Çözüm Yolları	241

V. OTURUM

İSLAM ÜLKELERİNDE EĞİTİM REFORMLARI

İslâm Ülkelerinde Eğitim ile ilgili bir inceleme: Bangladeş	257
Mali'de Kızların Okula Gönderilmesi	273
Yemen Millî Eğitim Sisteminde Dini Eğitimin Durumu: Eğitim Enstitüleri Deneyimi	279
Türk Millî Eğitim Sistemi	291
Lübnan'da Dini – İslâmi Eğitimin Genel Eğitim Çerçevesindeki Yeri	301

VI. OTURUM

İSLAM ÜLKELERİNDE MESLEKİ EĞİTİM

Kuveyt Devletinde Eğitim	315
Eğitim reformları, Okuryazar Oranının Yükseltilmesi ve Kızların Eğitimi: Bangladeş Örneği	323
Mesleki Eğitim Uygulaması Olarak (İstanbul Büyükşehir Belediyesi Sanat ve Meslek Eğitimi Kursları); İSMEK	335

VII. OTURUM

İSLAM ÜLKELERİNDE ARAŞTIRMA VE EĞİTİM

İslâm Ülkelerinde Eğitim Ve Araştırma Üzerine Düşünceler	363
Bosna Hersek Müslümanlarında Eğitimin Başlangıcı, Gelişimi ve Bugünkü Durumu	369
Irak'ta Eğitimin Önündeki Engeller	377

VIII. OTURUM

BİR BATI ÜLKESİ İLE DOĞU ÜLKESİNİN MUKAYESESİ

Çağdaş Sorunlar Çerçevesinde, Öğretim Yöntemlerinin ve Kriterlerinin Geliştirilmesi için Temel Gerekliliklerin Yerleştirilmesinde Suriye Deneyimi	383
Guyana'da Eğitim Gelişiminin Değişimi	393
Komor Adaları	405
Azerbaycan da Eğitimin Milli ve Dünyevi Özelliği	411

IX. OTURUM

BİR GEÇİCİ BİLÂNÇO VE PERSPEKTİFLER

Malezya'da İslâmi Eğitim	417
Afrika'daki Arap – İslâm Eğitim Sistemini Islah Etmeye Doğru Atılmış Bir Adım	435
Azerbaycan Millî Eğitim Sistemini Kuruluşu: Tarihsel İhtiyaç ve Problemler	441
Kazakistan'ın Eğitim Sistemi ve Yeni Gelişmeler	455

İSLAM ÜLKELERİNDE EĞİTİM KONGRESİ SONUÇ BİLDİRİSİ	461
---	-----

SUNUŞ

Hazreti Muhammed'in hayatında Arap Yarımadası'nda İslâm yayılmış, vefatından sonra Yaklaşık bir asır devam eden fetihlerle de Asya, Afrika ve Avrupa kıtalarının pek çok bölgesinde bu yayılma devam ederek dünya tarihinde yeni bir dönem başlamıştır. Daha sonraki asırlarda ise Müslümanların hâkim konuma geçtikleri bu coğrafyalarda dinî, siyasî, idarî, içtimaî, iktisadî, mimarî ve musiki ilimlerinde önemli izler bırakan eserler ortaya konulmuştur.

İslâm Medeniyeti'nin akıl almaz bir şekilde parlamasında askerî fetihlerin hemen ardından fethedilen ülkelerdeki yerli toplumların gönüllerinin kazanılmasıyla insanların bu dine girmeleri sağlanmıştır. Farklı coğrafyalarda önceki asırlardan itibaren var olan kültür ve medeniyetlerden dışlanmadan uygun bir şekilde yararlanılmıştır. Bütün bu müspet gelişmelerin temelini oluşturan eğitim alanında çok zaman yaşanan çağın üzerinde bir seviye yakalanması bu medeniyetin uzun ömürlü olmasını sağlamıştır. Ne var ki günümüz Müslüman toplumlarının yaşadığı ülkelerde tarihte ulaşılan bu eğitim seviyesinin muhafaza edildiğini ifade etmek zordur ve pek çoğunun bugün çağdaş eğitim ve öğretim imkânlarından yararlanamadığı bir gerçektir. Örnek olarak Müslüman toplumdaki okuma yazma oranına bakmak yeterlidir.

21. yüzyıla geçtiğimiz bir dönemde İslâm Konferansı Teşkilatı'na üye 57 ülkede İslâm adına yapılan müspet ya da menfî her faaliyet, sadece bu üye ülkelerle sınırlı kalmıyor ve bütün dünyayı yakından ilgilendiriyor. Müspet gelişmelerden herkes istifade ediyor. Menfî bir gelişme ise sadece olayın gerçekleştiği bölgeyi ilgilendirmeyip kısa zamanda dünyanın her tarafında yankı buluyor. 57 ülke içerisinde dünyanın en gelişmiş ülkeleriyle pek çok alanda rekabet edebilecek seviyede olanlar olduğu gibi içlerinde herhangi bir gelişme işareti gösteremeyenler de mevcuttur. Bu ülkeler arasındaki farklılığın temelinde eğitime gereken önemin verilmemesinin yattığı bilinmektedir. Unutulmamalıdır ki insanı insan yapan en önemli özellik aldığı eğitim ve öğretimdir. Eğitimsiz insanın diğer canlılardan farkı sadece insan olmasıdır.

Türkiye sadece bulunduğu coğrafyada değil üye olduğu uluslararası kuruluşların içinde de her geçen gün daha faal bir etkinlik göstermektedir. Özellikle İslâm Konferansı Teşkilatı, doğu ülkelerinin ekonomiden, eğitime, sağlıktan, ticarete, uluslararası ilişkilerden sanata, tarihten kültüre kadar pek çok meselesi ile yakından ilgilenererek büyük bir görevi yerine getirmektedir. Bu

8 İslâm Ülkelerinde Eğitim Kongresi

kuruluşun faaliyetleri **TASAM ve İSAV** gibi özel kurumların desteğiyle daha da zenginleştirilmeli ve yeni nesillerin ufuklarını açacak çalışmalarla desteklenmelidir.

Doğu ve Afrika ülkelerinin büyük bir kısmı 20. yüzyılın ilk yarısında Avrupalı devletler tarafından sömürülmüştür. Sömürgeci devletlerin ilk el attığı alanların başında eğitim konusu gelmiş ve bu dönemde tarihten gelen geleneksel eğitim kurumlarının çoğu kapatılmış, açık olanlar da önemlerini kaybetmişlerdir. Özellikle din eğitimi veren geleneksel müesseseler de üzerlerindeki baskıya dayanamamışlar ya yok olmuşlar veya batılı eğitim sistemlerini büyük oranda benimseyerek asli ve tarihî kimliklerinden epeyce uzaklaşmışlardır.

1950’li yıllardan itibaren başlayan ve 1970’li yıllara kadar devam eden bir süreçte Müslümanların yaşadıkları ülkelerin tamamı bağımsız olmuşlardır. Bugün bizler bu ülkelerdeki eğitim kurumlarını okul öncesi eğitimden üniversite sonrasına kadar yakından tanımak durumundayız. Haliyle bu konuda herhangi bir ülke içinde veya bölge ülkeleri arasında yapılan daha geniş katılımlı bir toplantı ile ele alınarak bütün İslâm dünyasına kazandırılması ve Türkiye’nin bu konudaki modelinin anlatılması zamanının geldiği kanaatindeyiz.

TASAM ve İSAV tarafından düzenlenen “İslâm Ülkelerinde Eğitim” başlıklı uluslararası tartışmalı ilmî toplantı bugüne kadar üzerinde geniş muhtevalı olarak durulmayan bir konudur. Bu uluslararası toplantı ile İslâm Konferansı Teşkilatı’na üye ülkelerin tarihten getirdikleri eğitim tecrübelerinin bir değerlendirilmesi yapılmış, bizzat bu alanın uzmanları tarafından bugünkü mevcut durumları dile getirilmiş ve daha da önemlisi gelecek için müşterek bir vizyon belirlenmeye çalışılmıştır.

Süleyman ŞENSOY
TASAM Başkanı

Prof. Dr. Ali ÖZEK
İSAV Mütevelli Heyet Başkanı

AÇILIŞ KONUŞMALARI

Prof. Dr. Ali ÖZEK

İslâm İlimleri Araştırma Vakfı (İSAM) Başkanı

Saygıdeğer Bakanlar, milletvekilleri, yerel yetkililer, Türkiye içinden ve yurt dışından gelen katılımcılar, basın mensupları ve muhterem misafirler...

ISAV (İslâm İlimleri Araştırma Vakfı) ve TASAM (Türk Asya Stratejik Araştırmalar Merkezi) tarafından ortak olarak hazırlanan bu önemli kongreye hoş geldiniz.

Sizlere kurumumuz adına saygılarımızı ve sevgimizi sunarız.

Allah'tan toplantımızın başarılı olmasını ve Müslümanlar ve bütün insanlık için faydalı olmasını ve hayatınız boyunca sağlık ve başarılar dilerim.

Sayın Misafirler!

Allah'ın evrendeki düzeni ve özellikle canlı varlıklar değişmeyen kural ile bağlıdır. Bir arada yaşamakta sosyal kişiler olarak yaşamakta olan insanlar arasında becerikli ve akıllı bireyler sınırlı sayıdadır. Her bir ulusta üstün zekâya ve beceriye sahip olan kişilerin ortaya çıkartılması için, bir toplumda hem kadın ve hem de erkek bütün bireylerin eğitilmesi gereklidir. Sair surette, üstün zekâya ve beceriye sahip olan insanları bulmak ve bunları toplumun hizmetine sunmak mümkün olmayacaktır. Bunun sonucu olarak toplum onların aklından ve zekâsından faydalanamayacak, İslâm ülkelerinde olduğu üzere fen bilimleri, sanat, teknoloji ve ticarete geri kalacaktır. Bu nedenle hem kız ve hem de erkek çocuklarını eğitmemiz lazımdır. Bunu elde edemeyen toplumlar dünya ile ilgili olaylarda başarılı olamazlar ve hatta gelişmemiş ülkelere baktığımız zaman bunu açıkça görürüz. Bütün bireyelerine eğitim veremeyen ulusların durumunu görmekteyiz. Özellikle 18, 19 ve 20. yüzyıllarda İslâm ülkelerinde eğitim faaliyetlerinin geriye gittiği ve buna zıt olarak Batı Ülkelerinde okula gidenlerin ve okuryazarların oranının arttığı bir gerçektir.

Biz Müslümanlar, bugünden başlayarak kız erkek bütün çocuklarımızı nasıl okuryazar yapacağımızı araştırmalıyız. Bizim deyimlerimizden bir tanesinde der ki “Zararın neresinden dönersen kardır”. Bu göreve kendimizi he-

men adamamız ve ülkelerimizde eğitimi geliştirmek için ne lazımsa yapmamız gereklidir. Geçmişte kaybetmiş olduğumuz şeyler yerine gelecekte elde edebileceklerimizi düşünmeliyiz.

Dikkatinizi bir hususa daha çekmek isterim. Zengin olmak problemleri çözmez. Günümüzde birçok zengin İslâm Ülkesi mevcuttur. Bu ülkelerde eğitimde arzu edilen seviyeye gelinememiştir. Hatırladığıma göre 15 yıl kadar önce bir almanakta bir araştırma makalesi okumuştum. Bu makalede yazdığı üzere petrol açısından zengin olan Orta Doğu ülkelerinin toplam yatırımları 400 milyar dolar seviyesinde idi. Bu yatırımın hepsi yabancı (Batılı) şirketlere verilmişti ve hatta bu yatırımlarda çalışanlar bile yabancıları. Buna ilave-ten, yatırım yapmakta olan ülkelere hiçbir mühendis veya teknisyen bu projelerde çalışmamaktaydı. Niye peki?

Bu ülkelerde profesyonel işgücünün çok fazla olmaması bunun nedenini teşkil etmektedir ve bunun sebebi de eğitimdeki eksikliklerdir. Bunun sonucunda, düşüncülerimizden esinlenerek bu türde bir toplantı yapmaya karar verdik.

Burada, Müslümanlara hatırlatmak isterim ki Kuran'da, "*Hiç bilenlerle bilmeyenler bir olur mu?*" (Zümer / 9) der. Ve bir hadis'te ise "*Öğrenme hem kadın ve hem de erkek için zorunludur*" denmektedir (İbn Mace – Mukaddime/17). Bu emirlere uymaya çalışacağız. Ben özellikle kız çocuklarının eğitilmesi ve istihdam edilmesi konusunda çekingen davranan bilim adamlarına ve hocalara seslenmek istiyorum. Hem kadınlar ve hem de erkekler bunu yerine getirmeye mecburdur.

Sayın Misafirler!

Geçmişte olan geçmişte kalır şimdi yapmamız gereken ileri bakmaktır. 21. yüzyılda Müslümanların eğitim seviyelerini arttırmanın yollarına bakmamız lazımdır. Amacımız, toplumun hem erkek ve hem de kadın bireylerine serbest, eşit ve faydalı eğitim vermek olmalıdır. Sair surette, toplumlara Allah tarafından belli sayıda verilmiş bulunan üstün zekâ ve becerileri ortaya çıkartamayız. Ve böyle bir durumda, bilim, teknoloji, sanat ve ticaret yarışında dünya çapında geri kalırız. Benim görüşüme göre, günümüzde Müslüman toplumlarının geri kalmış olmalarının en önemli nedeni cahilliktir. Çünkü bilim, bilgi, beceri ve ahlak açısından eğitilmemiş insan ile hayvan arasında çok fazla bir farklılık mevcut değildir. Bu özelliği eğitim eksikliği olan primitif insan topluluklarında görmekteyiz. Bununla birlikte, eğitim, insanoğlunu yükselten ve toplumda ki akıllı, becerikli insanları ve üstün zekâyâ sahip olanları ortaya çıkartan şeydir. İnsanların ilk öğretmenleri peygamberlerdir. Eğitim eskiden aşiretlerde olduğu üzere sözlü de olabilir. İnsanın tam anlamı ile insan olabilmesi için eğitime ihtiyacı vardır.

Madenleri elde edebilmek için, özellikle altında olduğu gibi, kumun arıtılmasının gerektiği gibi, toplum bireyleri arasında ki akıllı ve becerili üstün zekâlı kişileri ortaya çıkartabilmek için çocukları en az lise seviyesine kadar eğitmemiz gerekmektedir. Üstün zekâlı kişiler bu seviyeye kadar eğitilenler arasından ortaya çıkacak ve bu kişiler bilim, teknoloji, sanat ve ticarete yollarını bulacaklardır. Bununla birlikte, Müslüman ülkelerinde bazı çocuklar ilkokula bile gidememektedirler. Bu problemin çözülmesi lazımdır. Bilemediğimiz bir şey, belki de aramakta olduğumuz üstün zekâyâ ve beceriye sahip olan kişiler bu okula gidemeyenler, eğitim alamayanlar arasındadır. Eminim şu deyişi biliyorsunuzdur “*En iyi yatırım insana yapılandır*”. İnsana yatırım yapmak ise onu eğitmek demektir.

Unutmamamız gereken bir husus, Kutsal Kitabımız Kuran’da verilen ilk emrin “*Oku!*” olduğudur, peki buna rağmen biz bu hale nasıl geldik. Bundan sonra daha dikkatli olmamız lazımdır. Bu durum bu şekilde devam edemez. Günümüzde gördüğümüz üzere dünya bloklara ayrılmaktadır. Gördüğümüz gibi Amerika Birleşik Devletleri, Avrupa Birliği, Rusya Federasyonu bir tarafta Çin, Hindistan ve Japonya ise diğer tarafta yer almaktadır. Bu büyük güçlerin ve ittifakların arasında kalan Müslümanlar ayrılıkçı fikirleri bir yana bırakıp birleşmenin yollarını bulmalıydılar. Gelin gelecekte ki durumumuzu bir düşünelim. Bana göre, bunun çaresi eğitim ve gerçek demokrasidir. Bugün varız ama gelecekte olmayacağız. Bu nedenle bizden sonraki nesilleri geleceğe çok iyi bir şekilde hazırlamalıyız. Burada tekrar ediyorum, çare toplumun bütün bireylerini eğitmekten geçmektedir, çünkü eğitilen kişi kendisi bir yol bulacaktır. Hayatta başarı kadın ve erkeğin arasında ayrımcılık yapmak değil ve fakat Resulullah zamanında olduğu gibi, kadınları da eğitmek ve onlar için iş imkânları yaratmaktır. Çünkü Peygamberimiz böyle yapmış ve böyle buyurmuştur. Sayın Misafirler! Hayat bir yarıştır. Bu yarış ilk önce bireyler arasında sonra da uluslar arasında gerçekleşmektedir. Bilim, teknoloji ve ticaret alanlarında bu yarış sadece eğitim görmüş kişiler ve uluslara kazanabilir.

Bu toplantıda değerli katılımcılar, tebliğler ve müzakereler yolu ile fikirlerini belirtecekler ve çözümler sunacaklardır.

Allah’tan toplantımızın başarılı geçmesini diliyorum ve teşekkürlerimi sunuyorum.

Süleyman ŞENSOY

Tasam Başkanı

İSLAM MEDENİYETİNİN YENİDEN İNŞASI EĞİTİMLE MÜMKÜN OLACAK

Sayın bakanlarım, çok kıymetli misafirler, değerli medya mensupları...

Öncelikle teşekkürünüzden ötürü çok teşekkür ediyorum. Ben konuşmamı çok kısa tutacağım. Çünkü sırada çok önemli konuşmalar var ve ülkemiz adına en önemli mesajı verecek olan kişi Sayın Milli Eğitim Bakanımız salonumuzda. Kendilerine daha fazla zaman ayırmak bakımından çok kısa bir konuşma yapmaya gayret edeceğim.

Sözlerime başlamadan önce, son dönemde ülkemizde yaşanan terör olayları, vatandaşlarımıza ve güvenlik güçlerine yapılan saldırılar başta olmak üzere, tüm dünyadaki terör olaylarını şiddetle kınamayı bir görev biliyor ve bunu sizlere arz ediyorum.

Kongremizin gerçekleşmesine destek veren, finansal ya da kurumsal olarak destek veren kuruluşların isimlerini zikretmeyi birinci derecede önemli bir görev addediyorum. Başbakanlık Tanıtma Fonu, Dışişleri Bakanlığımız Milli Eğitim Bakanlığımız, Diyanet İşleri Başkanlığımız, İslâm Kalkınma Bankası, İslâm Konferansı Örgütü'nün eğitim teşkilatı merkezi Fas'ta bulunan ISESCO –kendileriyle bu konuda bir protokol de imzaladık - Halk Bankası ve TÜBİTAK kurumlarına kurumsal ve maddi olarak kongremize destek sağladıkları için teşekkürlerimi her iki kurum adına arz ediyorum.

Yine bu toplantının hazırlanmasında çok yoğun emeği geçen bütün İSAV ve TASAM personeline, devlet kademelerinde bize destek veren tüm yöneticilere ve özellikle Doç. Dr. Ahmet Kavas beyefendiye ve asistanım Fatma Günce Kanlı'ya, -özellikle ikisinin çok yoğun bir mesaisi oldu- isimlerini zikretmemin bir görev olduğunu addederek teşekkür ediyorum.

Bu toplantının, davetiye metinlerinde yer aldığı üzere, üç temel amacı bulunmaktadır. Birincisi, Türkiye başta olmak üzere İslâm dünyasının kazanımlarını paylaşmak, tartışmak, değerlendirmek, ikincisi, gelecek için bir vizyon belirlemeye çalışmak, üçüncüsü de, dinimizle hiçbir alakası olmadığı halde, dinimize mal edilen ve yanlış eğitimden ya da yanlış yönlendirmelerden kaynaklanan ve radikal diye ifade edilen –belki doğru bir ifade de değil - hem

dünyadaki sosyal barışa ve hem İslâm'ın dünyadaki imajına zarar veren yönelimlerin ortadan kaldırılmasına dönük politikaların tartışılacağı bir kongre olacak. Yetmişin üzerinde tebliğ sunulacak. Kırkın üzerinde İslâm Konferansı Örgütü üyesi devletten delegasyon katılımımız var. Ben katılımlarından dolayı kendilerine tekrar teşekkür ediyorum.

Tabi burada bizim temel olarak işin akademik kısmında tebliğler sunmamız ve bunları kamuoyuyla paylaşmamız çok önemli. Fakat burada bizim nihai anlamda ne amaçladığımız, İslâm dünyası olarak ve diplomatik bir çatı olması bakımından İslâm Konferansı Örgütü üyesi ülkeler olarak, dünya içerisinde nerede olduğumuz ve geleceğe yönelik olarak ne amaçladığımız da çok önemli. Biliyorsunuz İslâm medeniyeti son iki yüzyıl öncesine kadar dünyaya ışık tutan bir medeniyetti ve ilim, bilim, sanat ve doğayla, insanla barışık bir hayat tarzının yaşanması için bütün dünyaya önderlik yaptı. Fakat gelinen noktada, İslâm ülkelerinin belli noktalardaki ilerlemeleri yakalayamamalarından dolayı İslâm dünyası sıkıntı çekmektedir. Bu gün aslında sadece İslâm dünyası sıkıntı çekmiyor; çok gelişmiş ülkeler de sosyolojik olarak, demografik olarak bir çürümenin içerisinde, büyük bir bunalım ve sıkıntı içerisinde yaşıyorlar. Bu anlamda İslâm ülkelerine düşen görev ve vizyon, daha da güçlenerek, Batı tecrübesi de dâhil mevcut tecrübelerin hiçbirini dışlamadan, dünyanın birikiminden faydalanarak İslâm medeniyetinin yeniden inşasıdır. Kendi hayat tarzına sahip ve bu hayat tarzını yaşayan, uygulayan ve bu şekilde hem kendi çevresinde ve toplumunda, hem ülkesinde hem de dünyada barış unsuru olan, dünyadaki dengelerin güç ve adalet temelinde doğru yönlendirilmesine katkı sağlayan bir İslâm dünyasını hedeflememiz gerekiyor. Ve bunun da tek yolu eğitim. Güç ve adalet kelimelerinin ben her zaman altını çiziyorum. Çünkü denge ikisinden birine doğru kaydığı zaman bu gün dünyada yaşadığımız olaylar ortaya çıkıyor. Afrika'da son iki yüz yıldır yaşanmakta olan olaylar ortaya çıkıyor. Cumhuriyet tarihimiz itibarıyla Türkiye'nin edinmiş olduğu bilgi, tecrübe ve birikim, batı dünyası ile ilgili deneyimleri, Avrupa Birliği yolunda kat etmiş olduğu mesafe bu anlamda İslâm dünyası için çok büyük bir şans. Çünkü bir şeyi tanımadan, içerisinde olmadan o birikimi almanız, kullanmanız ve başkalarına aktarmanız mümkün değil. Bu anlamda hem Türkiye'nin buradaki kazanımlarını paylaşmak, hem diğer İslâm ülkelerinin kazanımlarını paylaşmak açısından bu kongrenin önemli politik bir mesaj olacağına inanıyorum. Tabi burada en önemli husus stratejik vizyon sahibi nesiller, kurumlar, bireyler yetiştirebilmemiz. Çünkü konuşma için İnternet üzerinde dün bir tarama yaptım. Son yıllarda İslâm dünyası ülkelerinin milyar dolarla ifade edilen bütçeleri içerisinde eğitime, araştırmaya ve geliştirmeye ciddi paylar ayırdıklarını özellikle Ortadoğu ülkelerinin bazılarında gördüm. Çok para ayırmak da kesinlikle bu sorunun çözümü anlamına gelmiyor. Bu parayı

kimlerin yönlendireceği, kimlerin harcayacağı, hangi bilgi birikim ve donanımla nerelere kullanacağı da çok önemli. Çok büyük paralar yatırmak, bunun geri dönüşünü garanti etmiyor. Artık dünyada geldiğimiz noktada yüzde yirmi finansman, yüzde seksen insan kaynağı olarak her türlü konu neticeleniyor. Çok para çok hata yaptırıyor. Bu anlamda bize düşen görev stratejik vizyona sahip, maddi ve manevi anlamda elindeki kaynakları en verimli şekilde kullanabilen nesillerin yetişmesine eğitim yoluyla katkıda bulunmaktır. Türkiye bu anlamda bir görevi daha sivil toplum kuruluşları aracılığıyla iki kurumun öncülüğünde yerine getiriyor. İslâm dünyasının daha ileriye gitmesine, daha yeni politikaların tartışılmasına katkıda bulunuyor. Sonuç bildirdesinde göreceğiniz gibi, eğitim alanında işbirliğini amaçlayan bir enstitünün kurulması da inşallah söz konusu olacak. Bu anlamda TASAM Asya ve Afrika açılımlarından sonra, İslâm dünyasına yönelik bu sektörel konuyla da üzerine düşen görevi yapıyor, yaptı ve bundan sonra da yapmaya çalışacak.

Organizasyonun oluşmasına maddi manevi her anlamda katkıda bulunan bütün kurum ve kişilere tekrar teşekkürlerimi arz ediyorum. Beni dinlediğiniz için çok teşekkür ediyorum.

PROTOKOL KONUŞMALARI

Hadi AZİZ ZADEH

İslâmî Eğitim, Bilim ve Kültür Teşkilatı (ISESCO) Genel Müdür Vekili

Sayın Milli Eğitim Bakanları, Sayın ISAV Başkanı ve TASAM Başkanı; Yüzlerce yıllık kültür ve tarih şehri olan İstanbul'da düzenlen İslâm Ülkelerinde Eğitim Kongresi'nin açılış konuşmasında ISESCO Genel Sekreteri Dr. Abdülaziz Othman Altwajri adına konuşmak benim için büyük bir onur. Bizi böylesine önemli bir etkinliğe davet ettikleri için ve misafirperverliklerinden dolayı Türk hükümetine ve TASAM Başkanına memnuniyetimi ve minnettarlığımı belirtiyorum.

Saygıdeğer yetkililer, beyefendiler ve hanımefendiler;

Kongrenin ana konusu olan eğitim ISESCO için de en önemli konulardan birini teşkil etmektedir. Eğitimin; insan kaynaklarının, kalkınma faaliyetlerinin ve yoksullukla mücadelenin en önemli bileşenlerinden biri olduğu konusunda benimle aynı görüşte olduğunuzdan eminim. Eğitim konusundaki eksikliklerin tamamlanmasına duyulan ihtiyaç İslâm ülkelerinde kendisini daha fazla hissettirmektedir. Çünkü İslâm ülkelerinde nüfusun sadece yarısı resmi gayri resmi eğitim imkânlarından yararlanabilmektedir. Bu ülkeler halen program eksikliği, eğitim ve eğitici eksikliği, denetim eksikliği vb. sıkıntılar yaşamaktadırlar.

Bu sıkıntılarının tümünün farkında olan ISESCO, üyelerinin eğitim, bilim, kültür ve iletişim alanlarında teşvik etme, derinleştirme ve güçlendirme çareleri aramakta, İslâm toplumu içerisinde eğitimi yaygınlaştırmaya çalışmakta ve bunu kalkınmanın temel gerekliliklerinden bir olarak görmektedir.

Çabalarımızı sizlerle paylaşma amacıyla, ISESCO'nun eğitim alanındaki başarıları, faaliyetleri ve beklentileri ile ilgili kısa bir bilgilendirme yapmak istiyorum. 2007–2009 faaliyet programı çerçevesinde ISESCO tarafından kabul edilen eğitim programları ve projeler beş faaliyet alanı üzerine odaklanmaktadır. Bu alanlar bizim faaliyetlerimizin belkemiğini oluşturmaktadır. Bu faaliyet alanlarımız şunlardır:

1. Asıl eğitim. Bununla İslâmî eğitim ve Arap dili için enstitülerin harekete geçirilmesi ve modernize edilmesi amaçlanmaktadır.

2. Herkes için eğitim anlayışı çerçevesinde okuryazarlık. Üye ülkelerce okuryazarlığı artırma amacıyla oluşturulmuş kurumlar kadar, okuryazarlık merkezlerindeki normal eğitim düzeyinde yürütülen çabaları desteklemeyi amaçlamaktadır.

3. Eğitim sistemi. ISESCO stratejik planlama ve kurumların yaygınlaştırılması gibi mekanizmaları göz önünde bulunduran kuşatıcı yaklaşım çerçevesinde eğitim sektörünün gelişmesine katkı sağlamayı amaçlamaktadır.

4. Sürdürülebilir kalkınma için eğitim. Bu faaliyet alanı sürdürülebilir kalkınma için gerekli olan üç konunun gerçekleşmesine katkıda bulunan faaliyetler ile ilgilenmektedir: Çevre eğitimi, sağlık eğitimi ve bazı özel alanlarda eğitim. Bu sonuncusu İslâmi perspektiften bir uluslararası eğitimi öngörmekte; diyalog, insan hakları, adalet ve barış kültürü gibi konularla ilgilenmektedir.

5. Yüksek Eğitim. Bu eğitim alanı yüksek eğitimin eğitim kapasitesini ve yönetsel yapısını güçlendirmeyi, iyileştirmeyi, niceliksel yaygınlaşma ile niteliksel gelişme arasında bütünlük sağlamayı amaçlamaktadır. Bu anlamda hedeflerin ve stratejilerin gözden geçirilmesi, programların ve okul müfredatının modernize edilmesi, yönetim teknikleri eğitiminin geliştirilmesi, öğretim ve öğrenim metotlarının güçlendirilmesi gibi konularla ilgilenmektedir.

Sayın bakanlar, hanımefendiler ve beyefendiler;

Sözlerimi ISESCO'nun eğitim stratejilerinin ve yönetimin verimli hale getirilmesi, işbirliği ve ortak faaliyet alanları geliştirme konusundaki samimi ilgisini vurgulayarak bitirmek istiyorum. Bu bağlamda, üye ülkelerin ve resmi örgütlerin katkıları yanında, toplum kaynaklarının harekete geçirilmesi ve daha verimli bir şekilde kullanılabilmesi, toplumun katkıda bulunmasının sağlanması ki, zekât İslâm dünyasının en önemli potansiyellerinden birini teşkil etmektedir, kurumsal bağışların ve sivil toplum örgütlerinin katkılarının sağlanması amaçlanmaktadır.

ISESCO İslâm dünyasında kaliteli eğitimin yaygınlaştırılması için birlikle çalışma anlayışı çerçevesinde diğer örgütlerle işbirliğine açıktır.

Kongremizin başarılı olmasını diliyor, beni dinlediğiniz teşekkür ediyorum.

Halit EREN

IRCICA Genel Direktörü

Sayın bakanlar, Sayın İSAV Başkanı, Sayın TASAM Başkanı, değerli kongre katılımcıları, değerli bilim adamları, kıymetli misafirler;

İslâm Konferansı Teşkilatı Genel Sekreteri Ekmelettin İhsanoğlu'nun bu mühim kongre vesilesiyle göndermiş oldukları selamlarını ve başarı dileklerini sizlere iletmekten onur duyarım. Kendileri Cidde'deki, değişmesi imkânsız bir program sebebi ile bu kongrede bulunamadılar. Kongreye gönderdikleri mesajı sizlere sunmak istiyorum:

Güney Doğu Asya'dan, Güney Amerika'ya; Orta Asya'dan Güney Afrika'ya dört kıta üzerinde yayılmış İslâm konferansı Teşkilatı'na üye elli yedi ülkenin, kalkınmanın her alanında işbirliği yapmak amacıyla teşkilat çerçevesinde onayladıkları ve bu teşkilat tarafından yürütülen faaliyetler içinde eğitim, milletlerin kalkınmasında başlıca unsurlarından biri olarak özel bir yere sahiptir. Eğitim konusu teşkilatımızın bir uzman kuruluşu olan ISESCO'nun esas faaliyet sahalarından birini oluşturduğu gibi, kültürel ve ekonomik kalkınma konularında çalışan İstanbul'daki IRCICA ve Ankara'daki SESRTCIC merkezlerimizde, mesleki eğitim sahalarında görevli Bangladeş merkezimizde ve genel sekreterliğimizin çeşitli bölümlerinde kendi uzmanlık alanları çerçevesinde eğitim konusuna önem verilmektedir. Geometrik hızla gelişen teknolojinin ve anında iletişim imkânlarının hayatın her veçhesinde değişimler yarattığı günümüzde eğitimin konuları gibi, araçlar da değişim içindedir. Ancak dünya toplumları eğitimdeki modern gelişmelerden aynı derecede nasibini alamamaktadır. İslâm Konferansı Teşkilatı'na üye ülkelerin refah dereceleri ekonomik ve sosyal yapıları birbirlerinden farklı olmakla beraber benzer problemlerle mücadele etmektedirler. Bu problemlerden biri eğitimin yaygınlaşması, eğitim eşitliğinin sağlanması ve eğitim kalitesinin artırılmasıdır. Bu amaçla tüm İslâm ülkelerinin kalkınma planları içinde eğitim politikaları ve hedefleri tespit edilmiştir. Ancak eğitim söz konusu olduğunda okullaşma oranlarının yükseltilmesi, mesleki ve teknik eğitim, yetişkinlerin eğitimi gibi, hepsine de aynı anda dikkat edilmesi ve kaynak ayrılması gereken birçok sektör bulunmaktadır. Gelişme yolundaki birçok ülkede ve aynı şekilde İslâm ülkelerinde okuryazarlığın artırılması hala temel bir hedef olarak dururken sanayileşmiş ülkelerin hedefi artık bilgisayar okuryazarlığının yaygınlaştırılmasıdır. İslâm Konferansı Teşkilatı çerçevesinde 2005 Aralık ayında Mekte'de toplanan olağan üstü İslâm Zirve Konferansı'nın onayladığı ve 2006 yı-

İslâm ülkelerinde gençliğin eğitimi ve kadınların eğitimi konuları ile en az gelişmiş ülkelerde eğitimin geliştirilmesi konusuna özel bir yer verilmiştir. Bilimde kalkınmaya yönelik olarak benimsenen programlar arasında İslâm ülkelerinden 20 üniversitenin dünyanın ilk beş yüz üniversitesi arasına dâhil edilmesi bir amaç olarak ortaya konulmuştur. Geçtiğimiz Mayıs ayında Pakistan’da toplanan Otuz Dördüncü İslâm Ülkeleri Dış İşleri Bakanları Konferansı, üye ülkeleri millî politikalar uyarınca bu amaca yönelik tedbirler almaya, eğitim kurumlarını ve programlarını bu amaçla gözden geçirmeye, lisansüstü eğitim programlarını kalkınma planlarına bağlantılı olarak yürütmeye, eğitim sistemlerinin kalitesini, yaratıcılığı, yeniliği araştırma ve geliştirmeye teşvik edecek şekilde iyileştirmeye davet eden bir kararı onaylamıştır. Şüphesiz eğitimin gelişmesi devletlerin ve ilgili kurumların önderliğinde ama toplumun da katılımıyla ve topluma mal edilerek gerçekleştirilebilecek bir amaçtır. Eğitim bilincinin ülkelerimiz toplumlarında yerleştirilmesi İslâm ülkelerinin çoğunda okullaşma oranlarında bölgeler arasında ve erkek kadın arasında görülen büyük farkların kapatılması bakımından da önem taşımaktadır. Dünyada bilgi akışının kesintisiz olduğu göz önüne alınırsa gayretlerin de sürekli olması gerektiği kuşkusuzdur. Birçok alanda ekonomik ve kültürel işbirliği geliştirmiş olan İslâm ülkelerinin eğitim konusunda da yapabilecekleri bir sürü iş vardır. Toplantıya katılan uzmanların bu konuda katkıda bulunacaklarına inanıyorum. İSAV başkanı Sayın Dr. Ali Özek Bey’e ve TASAM Başkanı’na ve kongreyi düzenleyen diğer değerli kişi, kurum ve kuruluşlara teşekkürlerimi iletiyorum. Hepinize saygılar selamlar sunuyorum.

İslâm Konferansı Genel Sekreteri Ekmelettin İhsanoğlu.

Ben de kendi adıma İslâm konferansına bağlı IRCICA adına hepinize saygılarımı sunuyor kongrenin başarılı geçmesini temenni ediyorum.

Janseyit TÜYMEBAYEV

Kazakistan Cumhuriyeti Milli Eğitim Bakanı

“İslâm Ülkelerinde Eğitim” konulu Kongre delegelerini kalbi hürmetle-
rimle selamlıyorum.

Bizim ülkelerimiz kültürel ve tarihi açıdan birbirleriyle çok sıkı bağlıdır-
lar.

İnsan merkezli işbirliği açısından eğitim ve ilim alanındaki karşılıklı iliş-
kiler, çok büyük önem arz etmektedir.

Bizler, bütün devletlerin kendi gelişiminde eğitime çok önemli yer ayrıl-
dığına inanıyoruz.

Kazakistan’da Mısır İslâm “Nur-Mübarek” Üniversitesi ve Uluslararası
Kazak-Türk A.Yesevi Üniversitesi eğitim faaliyetlerine devam etmektedir.
Kazakistan’daki birçok üniversite bünyesinde Arap ve Fars Dillerinin, İslâm
ülkelerinin kültürünün ve geleneğinin öğrenildiği Doğu dilleri fakülteleri bu-
lunmaktadır. İslâm ülkelerinden gelecek ülkemizdeki üniversitelerde çalış-
makta olan Profesörler ile öğretim üyeleri, ülkemizin eğitimi ile ilminin gelişi-
mesine muazzam katkı sağlamaktadırlar.

İslâm ülkelerinin ilim adamları, ortak programlar ve projeler gerçekleştire-
mekte, ayrıca ilim alanındaki başarıları konusunda bilgi alışverişinde bulun-
maktadırlar. Kadro eğitimi, yapıcı ilim ve eğitim olanaklarından ortaklaşa yararlanma ile eğitim alanındaki deneyimlerin paylaşımı, geleceğe yönelik bütünleşme ve işbirliğinin derinleşmesi, Kazakistan’ı yakından ilgilendirmektedir.

İKÖ (İslâm Kongresi Örgütü) üye- ülkeleri arasındaki eğitim ve ilim alanındaki işbirliğinin güçlenmesinin her türlü desteği hak ettiğini ve sosyokültürel, insan merkezli ilişkiler alanında geleceğe yönelik bütünleşmeyi sağlayacağına, altını çizerek, belirtmek gerekir.

Kongrede, bilim ve eğitim sisteminin çok öncelikli meselelerinin ele alınacağını umut ediyorum.

Kongre organizatörlerine minnettarlığımı bir kez daha arz ediyorum.

Çalışmalarınızın verimli geçmesini, mesleki hayatınızın başarılı olmasını diliyorum.

Ashraf JAWEED

Pakistan Eğitim Bakanı

T.C. Milli Eğitim Bakanı Sayın Hüseyin Çelik, Sayın ISAV ve TASAM başkanları, değerli katılımcılar, delegeler, hanımefendiler ve beyefendiler;

Öncelikle, İslâm Ülkelerinde Eğitim adı altında düzenlenen bu fevkalade toplantıyı düzenleyip bizleri buraya davet eden ev sahiplerimize teşekkür ediyorum. Konular çok iyi düzenlenmiş ve farklı alanlarda konuşma yapacak olan bilim adamlarını tümü saygın kişiler. Ne var ki, bir hususu belirtmeden geçemeyeceğim. Kongrenin tümünün sunumlar halinde geçmesi yerine, daha enteraktif olmasını, müzakereler yapılmasını, çok az sunum yanında, yuvarlak masa toplantıları düzenlenmesini ve karşılıklı etkileşim sonucunda anlamlı sonuçlar elde edilmesini dilerdim. Tek taraflı sunumlar faydalı olacaktır fakat bana göre biz daha fazlasını yapmalıyız.

Bu hususu belirttikten sonra, İslâm dünyası ve İslâm dünyasında eğitim ile ilgili konulardaki bazı düşüncelerimi sizlerle paylaşmak istiyorum. Söz konusu eğitim ise, hanımefendiler ve beyefendiler, bu gün İslâm dünyası hem yüksek eğitim, hem temel eğitim bakımından bir kriz içerisinde. Okuryazarlık bakımından dünyadaki en kötü dokuz ülkeden beşi İslâm ülkeleri arasında yer almaktadır. 15 milyondan fazla vatandaşı okumaz yazmaz olan Pakistan da alt sıralardadır ve dünyadaki okuryazarlık oranları göz önünde bulundurulduğunda bu çok iç karartıcı bir durumdur. Yüksek eğitimde ise, hiçbir listede yer alamamaktayız. Dünyadaki en iyi beş yüz üniversite arasına girebilecek nitekte sadece iki ya da üç üniversite bulunmaktadır. Bu gün sizin dünyada gerçekten söz sahibi olmanızı sağlayacak teknolojiye, yüksek teknolojiye ve yüksek eğitim imkânlarına maalesef sahip değiliz. İslâm ülkelerinden giden öğrencilerin, özellikle ileri teknoloji alanında batılı üniversitelerden kabul alma imkânı büyük ölçüde sınırlı. Dolayısıyla, üniversitelerimizi geliştirmedığımız sürece bu durumu düzeltmek mümkün değil. Aynı zamanda, kalkınma planlarının dengeli olması gerekiyor. Biz temel eğitimi de geliştirmeliyiz ki, halk daha bilgili ve yüksek eğitimin değerini daha iyi anlar hale gelebilsin. Yüksek eğitimi iyileştirmek zorundayız. Çünkü bunu yapmadığımız takdirde son derece hızlı değişen dünya ile rekabet etmemiz mümkün olmayacaktır.

İslâm dünyasında, aşağı yukarı iki tür ülke ile karşılaşmaktayız. Kimi ülkeler son derece zengin doğal kaynaklara ve görece daha az nüfusa sahiptirler.

Fakat bu ülkelerde eğitim anlamında herhangi bir parlak kurum bulunmamaktadır. Bu ülkeler paralarını nereye harcamaktadırlar? Oysa bu ülkelerin mükemmel eğitim kurumlarına sahip olmaları gerekirdi. Çünkü bunu yapacak mali güce sahipler. Üst düzey üniversiteler kurabilirler, dünyada rekabet edebilecek bilim merkezleri açabilirlerdi. Eğer bunu başarabilmiş olsaydılar, batı dünyasıyla başa çıkma bakımından son derece güçsüz olan İslâm dünyasında eğitimin iyileşmesine katkı sağlamış olurlardı. Ama bu yönde herhangi bir ilerleme kaydedebiliyor muyuz?

Bazı İslâm ülkeleri ise çok büyük nüfusa ve eğitimi ve gerekli teknolojiyi finanse etmekten uzak sınırlı doğal kaynaklara sahiptirler. Bu nedenle, bizler okumaz yazmaz kitlelere sahibiz. Yüksek eğitimi güçlendirme yoluna gitsek, bir çatıyı güçlendirmiş gibi olacağız. Temel eğitimi güçlendirmedığımız sürece, çatı çökmeye mahkûm. Öte yandan, eğer mevcut kaynaklarımızı sadece temel eğitime ayırmış olsak dünya ile rekabet etme şansını elde edemeyeceğiz. Çünkü yüksek eğitimin dünya ile rekabet edebilir nitelikte olması gerekmektedir. Ayrıca, üzülmeliyim ki, İslâm dünyasındaki örgütler –İKÖ, ISESCO, COMSTEC vb. örgütlerden söz ediyorum- mali bakımdan son derece zayıf durumdadır. Bizim zengin kardeşlerimiz bunlara yeterli kaynak ayırmıyor. Bu örgütlere yaşatma ve hareketlendirme konusunda siyasi irade eksikliği bulunmakta. Dünyadaki diğer örgütler içerisinde bu örgütler, eğitimin iyileştirilmesi bakımından en etkisiz olanlar arasında yer almaktalar. Oy nadıkları bir rol var fakat son derece sınırlı. Çünkü yeterli kaynağa ve uzmanlığa sahip değiller ve ciddiye alınmıyorlar. Sonuçta her ülke kendi başının çaresine kendi bakmak zorunda görünüyor. Özellikle Afrika kıtasında bizlerin yardımını bekleyen yoksul Müslüman kardeşlerimiz var. Bu noktada ev sahibi ülke Türkiye hakkında hayranlığımı belirtmeliyim. Türk işadamları pek çok ülkede kendi kaynakları ile okullar açıyorlar. Ben bu tür faaliyetlerin alkışlanması, yaygınlaştırılması gereken çok fevkalade girişimler olduğunu düşünüyorum. Körfezdeki çok daha zengin olan kardeşlerimizin de bunu örnek almalarını diliyorum.

Bir konuya daha temas etmek isterim. Bu da İslâm dünyasının gelişmiş batılı ülkeler tarafından duvara toslatılmış olmasıdır. Medeniyetler çatışması teorileri ortaya atılıyor ve Müslümanlar terörist olarak, aşırılıkçı olarak damgalanıyor. Terörizmin temeli eğitimsizliktir. Eğer terörizmi yok etmek istiyorsanız iki şey hayati derecede önemlidir:

1. Batı dünyası terörün nedenlerini; nefretin, hoşnutsuzluğun, nedenlerini ortadan kaldırmak için samimi çabasını ortaya koymalıdır. Bu nedenlerin tümü siyasi alanla ilgilidir. Filistin halkının hakları, Afganistan'ın işgali, Irak'ın işgali, vb. Tüm bunlar terör sorununu azdırmaktan başka bir şeye yaramamaktadır. Hoşnutsuz bir Müslüman gençlik söz konusudur. Çünkü adalet

göz ardı edilmiştir. Bu ise gençliği ümitsizliğe düşürmektedir. Dolayısıyla batı dünyasının uyanması ve bu sorunu ciddi biçimde ele alması gerekmektedir. İkincisi ise;

2. Eğer onlar bizim gençlerimizin okumaz yazmaz ve başıboş olmalarını istemiyorlarsa, yine uygun çözüm yolları önermek zorundadırlar. Ama bana göre bu noktada asıl sorumluluk bizim daha zengin olan kardeşlerimize düşmektedir. Çünkü okumaz yazmazlık cehalete ve işsizliğe neden olmaktadır ve bu ikisi çok tehlikeli bir karışımdır. İşsizlerden ve okumaz yazmazlardan oluşan böylesine bir gençlik herhangi bir ülkenin herhangi bir radikal örgütüne girmeye hazır durumdadırlar. Dolayısıyla, biz öncelikle nedenleri ortadan kaldırmak zorundayız. Ancak bundan sonra bu sorunlar dünyadan yok edilebilir. Aksi takdirde, korkarım ki, Müslümanlar kümenin dibinde yer almaya devam edeceklerdir ve dünya barışına ulaşamayacaktır.

Doç. Dr. Hüseyin ÇELİK

T.C. Milli Eğitim Bakanı

Saygıdeğer dostlar, hanımefendiler ve beyefendiler;

Pakistan'ın değerli Milli Eğitim Bakanı General Eşref, değişik İslâm ülkelerinden bu kongre dolayısıyla ülkemizde, medeniyetler beşiği İstanbul'da bir araya gelen değerli temsilciler, değerli basın mensupları değerli bilim adamları;

Öncelikle böylesine önemli ve anlamlı bir kongre düzenledikleri için İSAV'a, yani İslâmî Araştırma Vakfına, ayrıca TASAM'a huzurlarınızda teşekkür etmek istiyorum. Her düzeyde bu toplantının gerçekleşmesinde katkıları olan kamu kuruluşlarına, Sivil Toplum Örgütlerine, şu veya bu düzeyde katkısı olan herkese ülkemiz adına, hükümetimiz adına çok teşekkür ediyorum.

Değerli dostlar; bildiğiniz gibi 2007 yılı UNESCO tarafından Mevlana yılı ilan edildi. Sözlerime Mevlana'nın bir ifadesiyle başlamak istiyorum. Mevlana der ki; "İyi bir dostu olanın aynaya ihtiyacı yoktur" Biz İslâm ülkeleri birbirlerimizin dostu ve insanlığın dostu olmak zorundayız. Bireyler olarak birbirlerimizin dostu, toplumlar olarak birbirlerimizin dostu ve devletler olarak birbirlerimizin dostu olmak zorundayız ve bireysel muhasebe yaptığımız gibi toplumsal muhasebe, devletler içinde muhasebe ve nihayet bir üst düzeyde ortak bir inancımız İslâm ülkeleri düzeyinde bir muhasebe yapmak zorundayız. Şüphesiz ki bu toplantı burada ah vah etmek, dövünmek, içinde bulunduğumuz problemlerden dolayı dizimizi dövmek için düzenlenmiş bir toplantı değil. Bu toplantının amacı bu değildir. Sahip olduğumuz avantajları ve dezavantajları, 57 İslâm ülkesinin özellikle eğitim, bilimsel araştırma, gelişim, değişim anlamında birbirlerine örnek olabilecekleri neleri vardır, neyimiz vardır; bunları paylaşmak, birbirlerimizin tecrübesinden yararlanmak, ülkemizdeki örnek olabilecek olayları ve projeleri birbirlerimizle paylaşmak üzere bir aradayız. Bu arada neler yaptık hangi mesafeleri kat ettik, bundan sonra neler yapmamız gerektiği sorusunda kendimize sormamız gerekiyor. Aksi takdirde bu toplantı sadece bir durum tespitinden ibaret kalacaktır. Eğer bu kongre böyle olursa bunun ben şahsen anlamlı olmayacağını düşünüyorum. Çünkü bütün İslâm ülkelerindeki eğitim göstergeleriyle ilgili olarak istatistikler bizim elimizde mevcuttur. Bütün uluslararası kuruluşların elinde de mevcuttur. İslâm

dünyasında okullaşma oranları nedir? İslâm dünyasında okuma yazma oranları nedir? İslâm ülkelerinin dünya bilimine katkısı nelerdir? İslâm ülkelerinde yayınlanan bilimsel makalelerin sayısı kaçtır? İslâm ülkesinde üretilen patent sayısı kaçtır ve “citation index” (iktibas endeksi) verilerine göre yapılan atıf endeksinde kaç İslâm ülkesindeki kaç makaleye atıfta bulunulmuştur? Bunların hepsinin istatistiklerini herhangi bir uluslararası kuruluştan, internetten temin etme imkânımız vardır. Şüphesiz bunları öğrenmek, bunları birbirlerimizle paylaşmak üzere bir arada değiliz. Burada bir tavır belirlemeliyiz. Bu güne kadar neler yapıldı nerede hata yapıldı, hatanın neresinden dönersek kârdır. Sayın Ali hocamız açılış konuşmasında bunu ifade etti. Bunun muhasebesini yapmak zorundayız. Aksi takdirde bir araya gelişimizin merasimî bir anlamı olur ama gerçekten faydalı ve verimli, meyve veren bir toplum toplantısı olmaz.

Değerli dostlar; öncelikle İslâm dünyası, şu ruh halinden kurtulmalıdır: Avrupa’da ne zaman bir bilimsel bir gelişme meydana gelse, ne zaman teknolojik bir harika ortaya konsa, ne zaman bir buluş yapılsa, biz hemen söze başlıyoruz: Canım Avrupalıların bunları yaptığını siz ne bakıyorsunuz bunun alması bizde vardı. Ama “vardı” dikkat edin, var değil; vardı. Bu neye benziyor? Şimdi önce şunu ifade edeyim. Avrupalılar kendileri de bilimsel gelişmelerin çekirdeklerini İslâm dünyasından aldıklarını kabul etmekte. Avrupalılar Türklerden öğrendiklerini itiraf ediyorlar, Araplardan öğrendiklerini itiraf ediyorlar, Endülüs Emevi devletinin kendileri için bilimsel gelişmelerde, bilimsel araştırmalarda, ilimde bir ilham kaynağı olduğunu itiraf ediyorlar ve bu dünyanın bildiği bir meseledir. Değerli dostumuz, gerçekten saygıdeğer bir ilim adamı Prof. Dr. Fuat Sezgin şimdi Almanya’da çalışmaları sürdürüyor. Bütün bir ömrünü İslâm dünyasının dünya bilimine geçmişte yaptığı katkıları konusundaki bilim araştırmalarına ayırmıştır ve çok değerli araştırmalar ortaya koymuştur. Bu biliniyor ancak dediğim gibi bir teknoloji bir buluş söz konusu olduğu zaman: canım siz ne bakıyorsunuz onlara. İşte İbn Sina da bunda ilktir. Farabi de şunu bulmuştur, Harezmi de şunu icat etmişti, El-Cabir, cebirin babasıdır, Kazvini de şunu yapmıştır, Ali Kuşçu da şunu yapmıştır gibi adeta kendimizi teselli etmeye yönelik tavır içerisine giriyoruz. Bu tavır doğru değil değerli dostlar. Bu neye benziyor, bu ne zamana kadar sürdü? Doğrusu 13.asra kadar sürdü. 13. Asırdan sonra İslâm dünyası derin bir kış uykusuna yattı. Avrupalılar bizden aldıkları çekirdekleri bahçeye dönüştürdüler. Ve şu anda onlar meyve veren bir bahçeye sahipler ve biz de onların yetiştirdikleri meyveleri alıyoruz. Bu şuna benzer; Ben Profesör Nevzat hocama bir avuç çekirdek veriyorum, hocam bu çekirdekleri ekiyor fide oluyor. Nevzat yalçın hocamdan bahsediyorum, şu anda karşımda oturuyor. Bu çekirdekler fide oluyor, fideler fidan oluyor, fidanlar büyüyor ağaç oluyor ve Nevzat hocanın muhte-

şem bir meyve bahçesi oluyor ve benim de hiçbir şeyim yok. Sonra ben dönüp diyorum ki “Nevzat hocanın övünmesine ne bakıyorsunuz bu çekirdekleri ben vermiştim. Arkadaşlar kimsenin sizin çekirdeklerinize bir şey yapacağı yok. Bununla avunmanın da anlamı yok. Neticede bugün Nevzat hocanın bahçesi var ve benim bahçem yok, realite budur. Biz de vardı, dili geçmiş zaman, şu andaki vaziyet nedir? Yaka paça dağılmış, meteliği olmayan, saçlı sakalı birbirine karışmış öyle bir adama diyorsunuz ki: nedir senin bu halin? Diyor ki: Sen benim böyle olduğuma bakma benim babam Bağdat valisi. Bu hiçbir şey ifade etmez. Sizin ne olduğunuz çok önemlidir. Bakın Osmanlı devleti büyük bir cihan devleti idi. Biz de önceleri bu üstünlüğün farkındaydık. Sonra bir zaman geldi ki biz fen bilimlerini medreselerde *cüz’iyyat* altında okutmaya başladık. Yani olsa da olur olmasa da olur. Ve bir gün savaş meydanlarında Avrupalıların üstünlüğüyle karşılaştığımızda, o zaman gonk başımıza düştü. Eyvah dedik; biz treni kaçırmışız. Ve Osmanlı devleti Batı karşısındaki geri kalmışlığını orduyu modernize ederek çözeceğini zannetti. Orduyla başladık modernizeye ama yetmedi. Neticede, Avrupa Reform ve Rönesans hareketlerini gerçekleştirdi, birinci sanayi devrimini, ikinci sanayi devrimini gerçekleştirdi. Avrupa tarım toplumundan, sanayi toplumuna geçti, sanayi toplumundan bilgi toplumuna geçti. İslâm âleminin büyük bir kısmı halen tarım toplumunu yaşıyor.

Değerli dostlarım; tarım toplumunda insanın bilek gücü esastır. Bilek gücünün hayvanların gücüyle birleştirilmesi söz konusuydu. Sonra sanayi toplumunda insanların bilek gücü bilimsel gelişmeler sonucunda insanoğlu tarafından icat edilen makine gücüyle birleşmeye başladı, mekanik olan şey devreye girmeye başladı ve bu da aşıldı. Bilgi toplumunda, mikroçip teknolojisi artık bütün bilgiye, üretime, bütün dünyadaki zenginliğe kaynaklık etmeye başladı. İnsan aklını, insan beynini taklit ederek icat edilmiş mikroçip teknolojisiyle birlikte artık insanoğlu bilişimle tanıştı, bilgisayarlarla tanıştı. Einstein diyordu ki: “İnsan çok zeki ve yavaştır. Bilgisayarlar çok aptal, fakat çok hızlıdır.” Ki Einstein’ın sözünü ettiği bilgisayarlar primitif bilgisayardır. Daha ilkel daha yeni oluşturulan bilgisayarlardır. “Bu iki gücün birleşmesiyle insanlık farklı bir iklime taşınacaktır” diyordu ve bu oldu. Artık bugün zenginliğin kaynağı sahip olduğunuz mercimek, nohut potansiyeli değil, yeraltında sahip olduğunuz yataklar, madenler filan da değil, yerüstünde sahip olduğunuz ormanlar da değil, bugün zenginliğin en önemli kaynağı bilgidir. Bilgiyi elinde bulunduranlar gücü de elinde bulunduranlardır. Dünyanın en zengin adamı Bill Gates’in tek başına servetinin bütün Afrika kıtasının servetinin iki katı olmasının sebebi budur. Bill Gates’in ağır sanayi fabrikaları yoktur. Bill Gates’in sahip olduğu büyük büyük gayrimenkuller de yoktur. Ama Bill Gates dünyanın en zengin insanıdır. Bilgi sayesinde dünyanın en zengin adamıdır.

Sevgili dostlar; Biz bugün, maalesef diyorum, haklının kuvvetli olduğu bir dünyada yaşamıyoruz. Kuvvetlinin haklı kabul edildiği bir dünyada yaşıyoruz. Birleşmiş Milletlerin beş daimi temsilcisi dünyanın en güçlü ülkeleridir. Kendileri ne suç işlerse işlesin, haklarında alınan kararları veto etmeleri yetiyor. Bir de hamisi oldukları devletleri var; onlar ne suç işlerse işlesin bu beş devlet onlar adına vetoda bulunduğu zaman o da yetiyor. Eğer dünyada söz sahibi olmak istiyorsanız, dünyada güç kuvvet sahibi olmak istiyorsanız, ekonomik olarak güçlü olmak zorundasınız. Ekonomik olarak güçlü olmanın da yolu eğitim alanında güçlü olmanızdan geçer. Bakın bugün konjonktürel olarak sahip olduğunuz doğal kaynaklardan dolayı siz zengin olarak kabul edilebilirsiniz. Zenginliğinizi satarak zengin olabilirsiniz, bu zenginlik petrol olabilir, altın olabilir, başka bir şey olabilir. Ama bu kalıcı olmaz. Asırlara sâri olmaz. Her şeyin nihai bir ömrü vardır. Bütün yatakların bütün zenginliklerin bir ömrü vardır. Şu soruyu kendimize sormamız gerekiyor: Dünyadaki kalkınmışlık düzeyi ile bir ülkenin eğitime verdiği önem arasında doğru bir ilişki var mıdır? Evet vardır. Bir ülkede insanlar ne kadar eğitilmişse, bir ülkede eğitim düzeyi ne kadar yüksekse, o ülkedeki kalkınmışlık düzeyi de o kadar yüksektir. Ne kadar düşükse, o kadar düşüktür. Bu demektir ki, değerli dostlar, eğitim eşittir kalkınmadır. Bunun başka adı yoktur. Bakın eğitim üç amaçla yapılır. Bir; bireysel gelişim için yapılır, Ali ÖZEK hocam açılış konuşmasında dedi ki, eğitilmiş olmayan insanın hayvandan pek farkı olmadığı açıktır. Çünkü biz biyolojik varlığımız itibarıyla yeme içme, üreme, barınma, korunma, zararlardan kaçınma konusunda hayvanlarla ortak özellikler taşıyoruz. İnsanın insan olma vasfını ki, İslâm inancına göre de her birey, her çocuk temiz bir fitrat üzerine doğar; bunu geliştiren, bunu şekillendiren, bunu nemalandıran eğitimidir.

Bir memlekette okuma yazma bilenlerin oranlarının yüksek olması o ülkenin kalkınması için yeterli bir sebep değildir. Eğer bir ülkede birinci sınıf bilim adamı, eğer bir ülkede birinci sınıf siyaset adamı, birinci sınıf sanat adamı yoksa, %5, %10 oranında bile yoksa, bu anlamda lokomotif bir güç yoksa, o ülke onu keşfedip ortaya çıkarmamışsa, o ülkenin okuma yazma bilme oranının çokluğuyla övünmenin bir anlamı yoktur. Çok fazla bir fayda sağlamaz. Ha bu gereklidir? İlk adım mıdır? Elbette ki gereklidir ve ilk adımdır. Bugün bazı İslâm ülkelerinde okuma yazma bilmeyenlerin oranları %90'lara çıkmaktadır. Ve ben üç gün önce UNESCO Genel Kurulu dolayısı ile Paris'teydim. 193 ülke katılmıştı. Çoğu da eğitim bakanları seviyesinde katılmıştı. Orda birçok İslâm ülkesi bakanlarıyla görüşme şansım oldu. Oradaki konuşmaları dinledim. Dert aynı, müşterek değerli dostlar. Ve Afganistan eğitim bakanı ile bir protokol imzaladım. Ben tabii Afganistan'ın durumunun iç açıcı olmadığını biliyorum. Ancak Sayın Bakan'ın bana söylediği bir şey benim tui-

lerimi diken diken etti. Afganistan da %94 oranında insana hala elektrik ulaşmıyor. Yani Afgan halkının %6 sı elektrikten yararlanıyor. Bu bir tam bir ortaçağdır. Dolayısı ile topyekûn İslâm âlemi bu girdaptan çıkmak zorundadır. Başta İslâm konferansı teşkilatı örgütü olmak üzere, bakın biraz önce General Eşref özellikle İslâm ülkelerinin kurmuş oldukları uluslararası organizasyonlarının az etkili olduklarından, çok etkin olmadığından, çok ciddiye alınmadığından söz etti.

Değerli dostlar, biz ne kadar güçlü olursak bizim kurduğumuz kuruluşlarda o oranda güçlü olur. Bugün Süleymaniye Camii 4 asırdır 5 asırdır bütün depremlere karşı direniyorsa bir bütün olarak direniyorsa, her ayrı yapı taşının ayrı ayrı güçlü ve sağlam olmasındandır. Dedik ki, eğitimin birinci amacı bireydir, birey sağlam olursa toplum sağlam olur, İslâm Konferansı Örgütü üyesi 57 ülke güçlü olursa, çoğunluğu güçlü olursa, İslâm konferansı örgütü güçlü olur; ISESCO güçlü olur. İslâm Konferansı Örgütü altındaki bu uluslararası kuruluş yani İslâm Eğitim, Bilim Ve Kültür Teşkilatı kaynakları oranında iş yapabilir. Tabi her şey para değildir. Ciddi manada bir işbirliği ve ciddi manada bir gönül birliği sağlanması lazım. Bu kuruluşlar bir isimden ibaret ya da sadece seremoniler yapan kuruluşlar değil, gerçekten icraat yapan kuruluşlar olmalı. Biz de bunlara kesinlikle gerekli katkıları sağlamalıyız. Eğitimin ikinci bir amacı var o da istihdam oluşturmaktır. Nitelikli insan yetiştirmektir. Ara insan yetiştirmektir. Yani eğer siz bir ülkede kalkınmadan söz ediyorsanız, normal eğitim, ilköğretim yaparsınız. Genel akademik bir lise eğitimi, yüksek öğretime geçiş için bir basamak olarak onu yaparsınız. Mesleki ve teknik eğitim özellikle üretmek isteyen gelişmek isteyen kalkınmak isteyen her ülkenin önceliği olmalıdır. Dolayısı ile eğitimin bir amacı da, bu temel eğitim üzerine kurulu istihdam oluşturmaktır, nitelikli eleman yetiştirmektir, üretimi yapacak olan insan unsuru yetiştirmektir. Dünyanın en harika makinelerine sahip olabilirsiniz, paranız olabilir, ama nitelikli insan gücünüz yoksa yine sonuca ulaşamazsınız.

Yine, eğitimin amaçlarından birisi de, araştırmaya ve geliştirmeye katkı sağlamaktır, bilime katkı sağlamaktır, bilimsel araştırmaya ve geliştirmeye katkı sağlamaktır. Bu da çoğunlukla üniversite eğitimiyle, yüksek öğretimle olur. Bu anlamda da İslâm dünyasının ciddi bir kalkınma hamlesine ihtiyacı vardır.

Değerli dostlar; ben Türkiye Milli Eğitim Bakanı olduğum için, buraya gelen değerli meslektaşlarımla da, Türkiye’de olup biten bazı şeyleri bir kaç cümleyle özetlemek istiyorum. Bakın son beş yıldır, AK PARTİ’nin iktidarda olduğu süre içerisinde, eğitim Türkiye’nin bir numarası olmuştur. Eğitim bütçesi en büyük payı alan bütçedir. Dün böyleydi, 2006’da böyleydi, 2005’te

böyleydi, 2004'te böyleydi, 2008'de de böyle olacaktır.

İngiltere Başbakanı Tony Blair'e iktidara geldiği zaman, kendisine soruyorlar, Sayın Başbakan sizin üç önceliğiniz nedir? Herkes bekler ki İngiltere gibi büyük bir ülkede Tony Blair şunu söyleyebilir. Önce eğitim, sonra sağlık, sonra başka şeyler. Tony Blair diyor ki; bir eğitim, iki eğitim, üç eğitim. İngiltere gibi eğitimi halletmiş bir devletin başbakanı eğer bunu söylüyorsa, bizim 25 kere "eğitim" dememiz gerekiyor. Hükümetimiz bu anlayışla hareket etmiştir. Ben bu arada bu vesileyle de kendisine şükranlarımı sunuyorum. Şüphesiz ki orkestra şefi odur. Değerli başbakanımız bir eğitim sevdalısı, bir eğitim gönüllüsüdür. Ben hiç eğitimle ilgili sayın başbakan ile 10 dakikadan fazla konuşmuyorum. Çünkü buna gerek yok. Aynı dili konuşuyoruz. Çünkü Sayın Başbakanımız eğitimin önemini kavramış bir insandır. Bu sayede de ciddi mesafeler kat ettik. Son 2,5 3 yıl içerisinde Türkiye'de ki bütün okullara birer ADSL sınıfı koymuştur, teknoloji sınıfı koymuştur, okullularımıza 500.000 adet bilgisayar göndermiştir. Ve öğrencilerimizin %90 ı şu anda hızlı ADSL Internet hizmetinden yararlanmaktadır. Okuma yazma yetmez; öğrencilerimizin bilgisayar bilişim okuryazar olmaları için büyük gayret gösteriyoruz. Ve son olarak, yine hükümetimiz döneminde mevcut üniversitelerimize ilaveten 32 yeni devlet üniversiteleri kurulmuştur. 2000 yılında, değerli dostlar, Türkiye'nin arge bütçesi 100 milyon dolardır. Bütün kamunun arge bütçesi 100 milyon dolardır. Peki, 2007 yılında ne kadardır? İki milyar dolardır. 2007 yılında Türkiye'nin ar-ge bütçesi iki milyar dolardır. Bunu yapmadığımız sürece bu manada bu fedakârlığı yapmadığımız sürece söylediklerimiz bir zemine oturmaz ve biz söyler söyler kendimiz dinleriz. Arap dostlarımızın söylediği çok doğru bir atasözü var: "konuş konuş faydası yok". Ama bir taraftan problemi ortaya koyacağız. Bir taraftan da bunun gereklerini yerine getireceğiz.

Değerli dostlar, İslâm dünyasının temel problemleri üçtür: Cehalet, fukaralık ve bunun sonucu ortaya çıkan ihtilaflardır. Bir memlekette cehalet varsa orda bilin ki otomatikman fukaralık vardır. Fukaralığın olduğu yerde, eğer pasta herkese yetmiyorsa, pasta üzerinde kavga başlar. Amerika birleşik devletlerinde üç yüz küsur ırk vardır, etnik grup vardır fakat toplum birbirine girmiyor. Eğer Yugoslavya pastanın herkese yettiği bir ülke olsaydı bu şekilde dağılmazdı. Dolayısı ile ekonomik güç, zenginlik, aslında toplumu bir arada tutan unsurlardan birisidir. Cehalet, başımızın belasıdır. Bunun sonucunda fukaralık vardır. Fukaralıktan kaynaklanan çatışmalar ve ihtilaflar vardır. Ve bu arada İslâm dininin doğru öğrenilmemesinden ve öğretilmemesinden doğan, ne yazık ki, yanlış akımlar ve radikalizm vardır.

Bugün batıda, üzülererek ifade ediyorum ki, İslâm fobisi gelişmiştir. Müslüman dendiği zaman İslâm dendiği zaman aklına terör gelen batılılar vardır.

Peki, bu doğrumudur? Batılılar bundan dolayı haklı mıdır? Asla haklı değiller. Çünkü İslâm kelimesinin bizatihi kendisi selam kökünden gelir ki bu barış demektir. Bizim Türkçede de kullandığımız insan kelimesi Arapça bir kelimedir. Ünsiyet mastarından türemedir. Ünsiyetin manası birbirine alışık olan, birbiriyle barışık olan demektir. Ünsiyetin zıt manası olan mastar vahşettir biliyorsunuz. Bizatihi İslâm, insan olmayı kendi hemcinsleriyle barışık bir arada yaşamasını emreder. Büyük İslâm peygamberinin “*emin*” olarak ifade edilmesinin sebebi budur. Sizin dilinizden ve elinizden eğer insanlar emin değilse, siz Müslümanlıktan falan söz etmişsiniz bu çok bir şey ifade etmez. Peki, burada batılılar haksızdır. İslâm dünyası böyle bir imaja katkı sağlamış mıdır? Üzülecek söyleyeyim; en azından bazı Müslümanlar buna katkı sağlamıştır.

Biz şunu diyoruz: Müslüman terörist olmaz. Arkadaşlar, Müslüman eğer bir adam öldürürse, Müslüman katil olur. Bu İslâm dininin buna cevaz verdiği anlamına gelmez. Müslüman zina yaparsa, Müslüman zani olur. Bu İslâm dininin zinaya izin verdiği anlamına gelmez. Müslüman yalan söylerse, yalancı olur. Bu Müslüman dininin yalana izin verdiği anlamına gelmez. Bunu uzatabilirsiniz. Eğer bir Müslüman eline silah alıp da bir başka insanın canına kıyıyorsa, e o da terörist olur. Sonuçta, bu radikal unsurların gerçek İslâm ile bir alakası yoktur. Ben şahsen bunu düşünüyorum, Terör batağına saplananların İslâm dininin gerçek öğretisinden, Kuranı Kerim’in cihanşümül mesajından Hz. Peygamberin öğretisinden gerçek manada nasip almadıklarını düşünüyorum. Bakın, sizin dininiz size, benim dinim bana. Bu Allahın kelimidir. Herkes kendi diniyle, farklılıklara rağmen, huzur ve barış içerisinde, dünya üzerinde yaşama hakkına sahiptir.

Şimdi soruyorum ben size, Hıristiyanların Yahudileri, Yahudilerin Hıristiyanları, Müslümanların Hıristiyanları, bu âlemden çıkarmak, yeryüzünden atmak ve ya yok etmek gibi hakları veya güçleri var mıdır? Hayır. O zaman biz farklı inançlara farklı dinlere mensup insanlarla bir arada yaşamaya mecbur değil mahkûmuz. Mademki bir arada yaşamak zorundayız, o zaman sihirli formül şudur, değerli dostlar: “*Veya 'cı*” olmayacağız. “*Veya 'cı*” olursanız, bu çatışma getirir. Demokrasiler “*veyacılık*”ı kabul etmezler. Demokrasiler “*ve'cı*”dir. Nedir bu biliyor musunuz? Sen veya ben dediğiniz zaman, bu düello mantıktır. Ya sen hayatta kalacaksın ya ben kalacağım. O iki harften oluşan ve kelimesi var ya. Sen ve ben dediğiniz zaman meseleyi bitiriyorsunuz. Farklı renkler gökkuşağında bir aradadırlar. Armonik olarak bir aradadırlar. Mavinin sarıya, sarının kırmızıya, kırmızının yeşile dönüşmek mecburiyeti yoktur. Fakat onlar armonik olarak bir aradadırlar. Kimi zehir, kimi panzehir yüzlerce çeşit bitki bir metre karelik toprakta bir arada yaşarlar. Kökleri birbirine değer. Ama birbirini imha etmeden, birbirine zarar vermeden, bir

metrekarelik toprakta yaşarlar. Kendi hemcinslerini yiyerek beslenen tek varlık hayvanlardır. İnsan bunu yapamaz. Onun için İslâm âleminde, bu manada farklılıklara tahammül eden, farklılıkları zenginlik kabul eden, farklılıklarla bir arada yaşama kültürünü geliştiren bir demokratik anlayışın hâkim olması lazım. Siz batı tarzı bir demokrasiyi benimsemeyebilirsiniz, ama İslâm dinindeki meşveret sistemi de bunu öneriyor. Yeni Osmanlılar Türkiye’de parlamenter bir sistem oluşturmak istedikleri zaman Londra’da yayınladıkları hürriyet gazetesinin ilk makalesinin ilk cümlesi, bir ayetle başlar. “Yaptığın işlerde onlarla danış.”

Bakın İslâm âleminde demokrasi olsa, İslâm âlemini yöneten insanlar, bu kaynakları nasıl harcadıklarının hesabını verirler. İslâm âleminin büyük bir çoğunluğunda halk benim ülkemde, benim kaynaklarımı, benim adıma nereye harcadın sorusunu sorma hakkına bile sahip değil. Dolayısı ile değerli dostlar, İslâm âleminin çok yönlü bir muhasebeye ihtiyacı var, bir silkinmeye ihtiyacı var. Netice itibarıyla, bu radikal unsurların, İslâm’ın dünyadaki imajını zedeleyen bir tarafı var. Bütün İslâm âlemi bunlara karşı topyekûn gerçek Müslüman ve gerçek İslâm nedir bunu ortaya koymak gibi bir mükellefiyetle karşı karşıyadır.

Şunun da altını çizmemiz lazım: 20. Yüzyılın ilk çeyreğinde yeryüzünde Türkiye cumhuriyeti devleti kurulduğunda malum Osmanlı toprakları dağılmış, işgal edilmişti. Yeryüzünde iki tane bağımsız [İslâm] devleti var: Türkiye ve İran. Bütün İslâm âlemi batı sömürgesi altında. Açe Hollanda’nın sömürgesi altında, düşünebiliyor musunuz? Endonezya’nın önemli adaları Portekizler, Hollandalılar, İngilizler, Fransızlar, İspanyollar; bütün dünya Müslümanlığı sömürge altında. Bu emperyalist sömürgecilik, bu emperyalist yaklaşımlar, Müslüman toplumlarında batıya karşı bir antipati meydana getirmiştir. Bunu kabul ediyorum. Ancak değerli dostlar, eğer tarihte yaşadıklarımızın hepsini taze bir şekilde bugüne taşırsak yeryüzünde yaşayamayız. Biz İngilizlerle Çanakkale savaşı yaptık. Ve on binlerce şehit verdik biz Çanakkale’de, 1915’te. Fakat biz İngilizlere diyoruz ki, bunlar tarihte kaldı. Biz şu anda Avrupa birliğinin üyesi olmak istiyoruz. Sizinle sadece ekonomik müttefik değil, aynı zamanda siyasi bir müttefik olmak istiyoruz diyoruz. Tarih boyunca Almanların Fransızlara yaptığını kimse kimseye yapmamıştır ve son Alman işgalinde, Fransa kan ağlamıştır. Ama bugün Avrupa birliği içerisinde Fransa’yla Almanya adeta iç içedir. İşte bu anlayış İslâm ülkeleri içerisinde ne yazık ki yoktur. Türkiye’den bazı dostlarımız Arap kardeşlerimizle ilgili olarak birinci dünya savaşında “onlar bizi geriden vurdular” söylemine hala sahiptir. Maalesef Arap dünyasında yine ırkçı duygular taşıyan bazı Arap dostlarımız hala o Osmanlı dönemini hatırlayarak Türkiye şaşı bakabilmektedir. Değerli dostlar, bunlar tarihte kaldı.

Bakın bizim geçmişimiz, bizim hatıralarımızdır. Hepimizin hatıraları çok saygıdeğerdir. Bugünümüz bizim gerçekliğimizdir ve yarınlarımız bizim hayallerimizdir. Bir düşünür der ki: “Eğer hayallerinizi hatıralarımızın önüne geçiremezseniz, gerçek manada gelişme ve kalkınma sağlayamazsınız.” Biz hayallerimizi hatıralarımızın önüne geçirmek zorundayız. Bütün İslâm âlemi bir şeyin hayaliyle yaşamak zorundadır. İslâm dünyasının, müreffeh bir toplum, eğitilmiş bir toplum, birbirine tahammül eden bir toplum İslâm dinini gerçek manada anlamış, özümsemiş ve dünya barışına, dünya bilimine katkı sağlayan, dünya üretimine katkı sağlayan bir İslâm dünyası hayali içerisinde bulunması lazım.

Sevgili dostlar, 57 İslâm devletleri dünyadaki katma değerini yalnızca %5’ini üretiyor. Şimdi bu olacak şey mi? O da çoğunlukla tabii kaynaklardır. Dünya ihracatında, İslâm devletlerinin dört yüz milyar dolarlık bir katkısı vardır. İhraç edilen malların iki yüz milyar dolara yakını petroldür. Bakın Türkiye’de, 2007 yılında yüz milyar dolarlık ihracat gerçekleşti. Ama Türkiye’nin ihracatındaki en önemli kalemler fındık, fıstık, üzüm, incir değil, sanayi mallarıdır. Türkiye’de ayrı markada yılda bir milyon otomobil üretiliyor, bu önemlidir bizim için. Siz ne üretiyorsunuz, dünyaya hangi katkıyı sağlıyorsunuz, bu son derece önemlidir.

Ben sabrınızı taşırmadan toparlayacağım. Değerli dostlar bakın, Avrupa birliği ülkeleri İslâm ülkelerinden çok zengindirler. Avrupa birliği ülkeleri bir araya gelip dediler ki milli bütçelerimizden argeye ayırdığımız bu paralarla biz bu işi götüremeyiz. Ne yaptılar? Avrupa Araştırma Alanı’nı kurdular. Ve 2006 yılına kadar olan bütçesi 17,5 milyar Avro idi; okyanus kadar bir kaynak. Amerika’yla ve Japonya’yla özellikle bu alanda rekabet etmelerinin şartının bu olduğunu düşündüler ve bunu yaptılar. Türkiye buna ortak oldu. Türkiye şu anda Avrupa Araştırma Alanı’nın ortağıdır ve buna bir taraftan katkı sağlıyor oradan da katkı almaya çalışıyor. Şimdi Avrupa ülkeleri gibi zengin ülkeler bile kaynaklarını birleştirip ancak Japonya’yla ve Amerika’yla bu konuda yarışabileceklerini düşünüyorlarsa, İslâm âleminin hayli hayli bunu yapması lazım.

Türkiye olarak biz, bu çerçevede malumunuz ilk ve orta öğretimimizi geliştirmeye, müfredatımızı yenilemeye, insan kaynakları açısından güçlendirmeye çalışırken, bir taraftan kendimiz bilim adamı olacak potansiyeldeki çocuklarımızı tespit edip onları ekstra bir eğitime tabi tutuyoruz. Bizim iktidarımızdan önce yurtdışına gönderilen öğrenci sayısı yılda elli kişi, yüz kişi, devlet adına kamu adına. Biz 2006’dan itibaren hükümet olarak bir karar aldık. Her yıl dünyanın 19 gelişmiş ülkesine bin öğrenci gönderilecek mastır ve doktora yapmak üzere. Bu son derece önemlidir. Yetişmiş insan kaynağı bu işin

lokomotifidir. Bütün İslâm ülkelerinin bu işin farkında olduğuna ben şahsen inanıyorum.

Şunu da belirtmeliyiz ki, özellikle bu okumaz yazmaz insanlar İslâm âlemine mahsus değildir. Amerika birleşik devletlerinde binlerce demiyorum milyonlarca genç lise düzeyine geldiği halde doğru dürüst okuma yazma bilmiyor. İngiltere’de nihilist felsefeye sahip olan milyonlarca genç var. O görüntüye bakarak bu ülkeler batıyor falan diye düşünebilirsiniz. O ülkeleri sürükleyen bunlar değil. Biraz önce sözünü ettiğim o Mümtaz Turhan’ın tespitinde yüzde beşlik onluk lokomotif unsur, sürükleyici unsur, esas olan budur. İslâm âlemi bunu ortaya çıkarmak zorundadır.

Ben buradan, özellikle İslâm konferansı örgütünün ve ISESCO’nun değerli temsilcisi de aramızda, onlara seslenmek istiyorum: İslâm ülkeleri arasında bu anlamda çok çok daha yoğun bir işbirliğine, daha yakın bir bilgilen-dirmeye ve ilişkiye ihtiyaç vardır. Tabi ki bunun parasal boyutu vardır. Her şeyin para olmadığını da bilmemiz lazım. Zaman zaman İslâm ülkeleri arasında toplantılar yapılır ve kararlar alınır. Ama bunların pratiğe dönüşmesi gerekiyor.

Bu vesileyle değerli dostlar, tekrar bu toplantıyı düzenleyen İSAV’a değerli başkanına, TASAM a değerli başkanına ve bunun sponsorluğunu üstlenen, maddi manevi katkı sağlayan herkese teşekkür ediyorum. Öncelikle Pakistan Milli Eğitim Bakanına, bakanlıklarını, ülkelerini temsilen diğer İslâm ülkelerinden gelen değerli dostlarımıza, ülkemize hoş geldiniz diyorum. Sizi bu rüyalar kenti olan -ama trafiği hariç tutuyorum- rüyalar kenti olan İstanbul’da görmekten, sizi burada ağırlamaktan, sizinle bu güzel ortamı, bu bilgi ve fikir alış verişini paylaşmaktan büyük bir mutluluk duyduğumuzu ifade etmek istiyorum.

Birbirimizi sevmek, tarihteki olumsuzlukları unutmak, artı özelliklerimizle biri birimizi kucaklamak zorunda olduğumuzu ifade etmek istiyorum.

Türkiye bugünlerde ciddi bir problemle uğraşüyor. Terör kimden gelirse gelsin hangi amaca yönelik olursa olsun, terörü ayaklarımızın altına almamız lazım. Türkiye’nin doğusunda, güney doğusunda -ki ben de o bölgenin bir vilayetini temsilen Büyük Millet Meclisi’ndeyim- maalesef terörist saldırılar, güvenlik güçlerimizi son derece yoğun olarak hedef almıştır. Masum halkımızı hedef almıştır. Ben özellikle şehitlerimize Allah’tan rahmet diliyorum. Gazilerimize şifalar diliyorum. Hayatını kaybeden halkımıza, sivil şehitlerimize rahmet diliyorum, onların yakınlarına başsağlığı ve sabır diliyorum. Ve terörü ve teröristleri bir kez daha lanetlediğimizi tel’in ettiğimizi de huzurlarınızda ifade ediyorum.

Hepinize saygılar sevgiler sunuyorum.

Doç. Dr. Ahmet Kavas

TASAM Afrika Enstitüsü Direktörü

Sayın Bakanlarım, Sayın Katılımcılar, değerli misafirler;

Programımızda ufak bir zaman aşımı oldu bundan dolayı sizlerden özür diliyoruz. Aslında Sayın milli eğitim bakanımız Doç. Dr. Hüseyin Çelik sadece milli eğitim bakanımız değil ayrıca bir eğitim uzmanıdır. Kendileri bu toplantının açılış konuşmasını da yapmışlardır. Onun şahsında hepinize bu programı hazırlayan TASAM ve İSAV'a ayrıca teşekkür ediyorum. Kısaca şunu ifade etmek istiyorum: Yaklaşık bir yıl süren çalışmalarımız esnasında en fazla yardımcım olarak Fatma Günce Kanlı olmak üzere TASAM ve İSAV'daki tüm görevlilerin çalışmalarını hayırla yâd ediyorum. İnşallah bundan sonrada daha güzel çalışmalara imza atacağız. Birlikte çalışmayı da ülkemiz adına İslâm dünyası adına büyük bir katkı olarak sayıyorum.

Toplantı ile ilgili çok sınırlı, bir iki cümleyle bilgi vermek istiyorum. Toplantımızın bundan sonraki kısmı dokuz oturum halinde devam edecektir, Cuma günü akşamüstü tamamlanacaktır. Oturumlardaki konuşmacılarımız genelde ülkelerindeki eğitim konusunda yaklaşık yirmişer dakika konuşacaklardır. Biraz önce sayın bakanımızın da ifade ettiği çerçeveye, ki biz buna yakın ifadelerle toplantı hakkında bilgi vermiştik, riayet etmelerini talep ediyoruz.

Kısaca belirtmek istediğim bir diğer husus da İslâm dünyasında eğitim sisteminde ebetteki müşterek faaliyetlerin gittikçe azalmasıdır. Bir karşılaştırma yapmak gerekirse, Katolik dünyanın yeryüzünde iki yüz bin okulu var ve merkezi Brüksel'de bulunan uluslar arası Katolik Eğitim Ofisi tarafından bunların projeleri, programları idare edilmekte, bir şekil verilmekte ve anında İnternet sayfalarında da duyurdukları gibi yüz altmış milyon veli ve bu okullarla ilgili insana ulaşabilmekteler. Yine dünyanın değişik ülkelerinde dokuz yüz elli üniversite içerisinde iki yüz elli tane seçilmiş üniversite Paris'te bir federasyon oluşturarak bu dokuz yüz elli üniversitenin eğitim faaliyetlerini, programlarını yürütmektedirler. Bu kongre vesilesiyle bir kez daha belirtmeliyiz ki, Erasmus programlarında olduğu gibi, bizim de İslâm dünyası olarak bu tür eğitim ağlarında öğrenci, öğretim görevlisi değişimi yapmaya ihtiyacımız var.

Kongremiz dolayısıyla farkında olduğumuz ya da olmadığımız, bizim tarafımızdan bir takım eksiklikler olmuşsa bunlar içinde hem TASAM hem de İSAV adına özür diliyorum. Ben konuşmamı burada tamamlamak istiyorum. Teşekkür ediyorum, sağ olun, saygılarımla.

